

Marek Miłkowski

ZGNIOTEK CYNOBROWY *CUCUJUS CINNABERINUS* (SCOPOLI, 1763) (COLEOPTERA: CUCUJIDAE) W RADOMIU

Cucujus cinnaberinus (Scopoli, 1763) to gatunek saproksylobiontyczny, rozwijający się pod korą obumierających i martwych drzew należących do różnych gatunków zarówno iglastych, jak i liściastych. Najczęściej występuje w lasach o charakterze naturalnym. Rzadziej spotykany jest w lasach gospodarczych i innych zadrzewieniach (Buchholz 2012). Zgodnie z informacjami zawartymi w literaturze, zgniotek cynobrowy aktualnie występuje w Puszczy Białowieskiej, w Górach Świętokrzyskich, na Płaskowyżu Suchedniowskim, w Puszczy Knyszyńskiej, na Pogórzu Przemyskim, w Beskidzie Niskim, w lasach Nadleśnictwa Dębica, w Puszczy Kampinoskiej, w Górach Słonnych, na Pogórzu Ciężkowickim, na Śląsku, w Obszarze Wielkopolsko-Lubuskim w dolinie rzeki Odry i w Puszczy Kozienickiej (Buchholz 2012). Zgniotek cynobrowy w Polsce objęty został ścisłą ochroną gatunkową, ponadto znajduje się na polskiej „czerwonej liście zwierząt” (Pawłowski *et al.* 2002) w kategorii zagrożenia LC (gatunek niższego ryzyka). Objęty został także Konwencją Berneńską i Dyrektywą Habitatową Unii Europejskiej (Buchholz 2012).

Podczas przyrodniczych prac inwentaryzacyjnych przeprowadzonych przez Klub Przyrodników Regionu Radomskiego, a związanych z projektem rewitalizacji części miasta położonej nad rzeką Mleczną, odkryto stanowisko zgniotka cynobrowego *C. cinnaberinus*:

- Radom-Piotrówka (UTM: EB09), 26 II-2 III 2012, 4 imagines i 7 larw pod korą łącznie 3 martwych, stojących topól czarnych *Populus nigra* L., leg. M. Miłkowski, J. Słupek. Pierśnica drzew na których stwierdzono zgniotka wynosiła 130, 140 i 189 cm. Gatunkiem towarzyszącym pod korą jednego z pni topól był przedstawiciel czarnuchowatych *Platydema violaceum* (Fabricius, 1790) (Coleoptera: Tenebrionidae) oraz gnilik *Hololepta plana* (Sulzer, 1776) (Coleoptera: Histeridae). Stwierdzono również opuszczone żerowiska bogatka *Agrilus ater* (Linnaeus, 1767) (Coleoptera: Buprestidae) oraz stare żerowiska gąsienic motyla z rodziny przeziernikowatych – *Sesia apiformis* (Clerk, 1759) (Lepidoptera: Sesiidae).

Stanowisko *C. cinnaberinus* zlokalizowane jest w dolinie rzeki Mlecznej i obejmuje lasek topolowy o powierzchni ok. 5 ha pochodzący ze sztucznego nasadzenia w latach 70. XX w. (fot. 4). Na obrzeżach jednopiętrowego drzewostanu topolowego spotykane są starsze zadrzewienia wierzbowe (*Salix alba* L.). Główny składnik podszytu stanowi bez czarna *Sambucus nigra* L. i klon jesionolistny *Acer negundo* L., a pojedynczo rosną tu śliwa wiśniowa *Prunus cerasifera* Ehrh., głóg jednoszyjkowy *Crataegus monogyna* Jacq., czeremcha zwyczajna *Padus avium* Mill. i dąb szypułkowy *Quercus robur* L. Plantacja topolowa została posadzona na miejscu wysypiska śmieci pochodzącego z okresu powojennego. W drzewostanie obserwuje się silne wydzielanie posuszu, stosunkowo dużo drzew zamiera. Na ten

stan, sprzyjający rozwojowi zgniotka cynobrowego, mogło mieć wpływ m.in. liczne do niedawna noclegowisko ptaków krukowatych (ok. 14-16 tys. osobników – inf. ustna J. Słupek) funkcjonujące w okresie jesienno-zimowym. Skutkowało to silnym pokryciem odchodami gałęzi drzew i gruntu.

W dolinie rzeki Mlecznej i Kosówki zachowały się niewielkie fragmenty lasów łągowych. Między innymi dla ich zachowania utworzony został Obszar Chronionego Krajobrazu „Dolina Kosówki”. Przypuszczalnie z doliny Kosówki *C. cinnaberinus* dotarł do lasu topolowego na Piotrówce, znajdując tam odpowiednie warunki do rozwoju. W sąsiedztwie siedliska *C. cinnaberinus* zlokalizowany jest zabytkowy cmentarz z licznymi, starymi drzewami. W ostatnich latach w zadrzewieniach tego obiektu ubył ok. 300 drzew, w tym wiele zamierających – zabiegi pielęgnacyjne polegały m.in. na ich usunięciu (Domagała 1997). Niewykluczone, że występował tam również zgniotek.

Odkrycie *C. cinnaberinus* w bliskim sąsiedztwie zurbanizowanego centrum miasta, potwierdza konieczność tworzenia i utrzymywania korytarzy ekologicznych jakimi są doliny nawet niewielkich rzek. Stwarza to możliwość migracji wielu gatunkom owadów i innych zwierząt.

W związku z planowanym powstaniem Parku Kulturowego „Stary Radom” obejmującego wczesnośredniowieczny zespół osadniczy składający się z grodziska na Piotrówce, konieczne jest uwzględnienie w projekcie walorów środowiska przyrodniczego, w tym stanowiska występowania *C. cinnaberinus*. Lasek topolowy powinien być zachowany i eksponowany jako środowisko życia rzadkich w skali Europy gatunków chrząszczy saproksylicznych. Ważnym elementem ochrony chrząszczy i innych bezkręgowców, powinna być także edukacja i popularyzacja wiedzy na ten temat wśród społeczeństwa (Buchholz *et al.* 2000).

Literatura

- Buchholz L., Kubisz D., Gutowski J. M. 2000: *Ochrona chrząszczy (Coleoptera) w Polsce – problemy i możliwości ich rozwiązania*. W: Ochrona owadów w Polsce u progu integracji z Unią Europejską. Wiad. entomol., 18, 2: 155-163.
- Buchholz L. 2012: *Zgniotek cynobrowy Cucujus cinnaberinus (Scopoli, 1763)*. W: Makomaska-Juchiewicz M., Baran P. (red.) 2012. Monitoring gatunków zwierząt. Przewodnik metodyczny. Część II. GIOŚ, Warszawa, s. 419-446.
- Domagała A. W. 1997: *Szata roślinna cmentarza*. W: Brykowski R. (red.): Cmentarz rzymskokatolicki w Radomiu przy dawnym trakcie starokrakowskim, obecnie ul. B. Limanowskiego. Społeczny Komitet Ochrony Cmentarza Rzymskokatolickiego w Radomiu, Radom: 26-30.
- Pawłowski J., Kubisz D., Mazur M. 2002: W: Głowaciński Z. (red.): *Czerwona lista zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce*. Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków: 88-110.

Adres autora:

ul. Królowej Jadwigi 19 m 21, 26-600 Radom, e-mail: milkowski63@wp.pl

***CUCUJUS CINNABERINUS* (SCOPOLI, 1763) (COLEOPTERA: CUCUJIDAE)
WITHIN THE BOUNDARIES OF RADOM**

Summary

This article presents some information about the occurrence of *Cucujus cinnaberinus* (Coleoptera: Cucujidae). *C. cinnaberinus* as a species strictly protected by the Polish law as well as by the Bern Convention, and is listed in the Habitats Directive of the European Union. The beetles and their larvae have been found in a small poplar wood, planted in the 1970s in the river Mleczna Valley. The discovery of *C. cinnaberinus* near the town centre shows the necessity of creation and protection of ecological corridors like river valleys. The poplar wood in the Mleczna Valley should be protected as the environment of saproxylic beetles rare on European scale.



Fot. 4. Lasek topolowy (zbiorowisko zastępcze *Populus nigra*) – siedlisko *Cucujus cinnaberinus*, Radom-Piotrówka, 26 II 2012 r. (fot. M. Miłkowski)

Photo. 4. Poplar wood (replacement community of *Populus nigra*) – habitat of *Cucujus cinnaberinus*, Radom-Piotrówka, 26 II 2012 (Photo M. Miłkowski)